

kako su upravo Strossmayer i Tondini dali temelje kasnijoj uspostavi redovite katoličke organizacije na srpskim prostorima. Dosezi njihovih pregnuća najbolje se ogledaju u konkordatu sklopljenom između Svete Stolice i Crne Gore 1886. godine, koji autori s pravom nazivaju »plodom Strossmayerova duha i Tondinijeva pera«.

Autori su knjizi priložili transkribiranu, dosad široj javnosti nepoznatu, korespondenciju Tondinija i Strossmayera izloženu kronološkim slijedom – 1883., 1884., 1885., 1886. i 1888. godina. Lakšem snalaženju u knjizi svakako pridonosi uobičajen aparat koji se sastoji od popisa kratica, tiskovina i literature te kazala osobnih imena i zemljopisnih pojmova.

Važnost ovdje predstavljene knjige te u njoj obrađene teme – katoličke misije u Srbiji i uloge biskupa Strossmayera i barnabita Tondinija – ogle-

da se u doprinosu razumijevanju danas aktualnog ekumenizma i rasvjetljavanju njegovih strujanja u XIX. stoljeću. Premda se na prvi pogled čini kako je o biskupu Strossmayeru sve napisano, ova je knjiga dokaz da to nije tako, a usto je ispravljen nedostatak dosadašnjih manjkavih znanstvenih istraživanja o Tondiniju. Prikaz, pak, katoličke misije u Srbiji primjer je iz kojeg možemo više razaznati o snalaženju Svete Stolice u uvelike promijenjenim političkim konstelacijama druge polovice XIX. stoljeća, ali i o složenosti političkog manevriranja Austro-Ugarske Monarhije u nerijetko isprepletenim vjerskim i političkim pitanjima. Knjiga je značajan doprinos i boljem poznavanju vjerskih prilika na Balkanu u drugoj polovici XIX. stoljeća te poticaj daljnjim znanstvenim istraživanjima kako crkvene tako i političke povijesti.

Ana Biočić

Lucija BABIĆ, *Il fedele laico nell'ufficio del giudice ecclesiastico. Sviluppo storico, prospettive, problematiche, Theses ad Doctoratum in Iure Canonico*, Pontificia Universitas Lateranensis, Roma, 2015., 184 str.

U izdanju Papinskoga lateranskog sveučilišta u Rimu objavljen je doktorski rad Lucije Babić, koji je obranila na Fakultetu kanonskoga prava Papinskoga lateranskog sveučilišta 23. listopada 2014. godine. Tu je disertaciju pod naslovom *Il fedele laico nell'ufficio del giudice*

ecclesiastico. Sviluppo storico, prospettive, problematiche (Vjernik laik u službi crkvenog suca. Povijesni razvoj, perspektive, problematike) izradila pod vodstvom mentora prof. Manuela Jesúsa Arroba Condea, stručnjaka za kanonsko procesno pravo. Nakon predstavljanja i obrane, is-

pitno povjerenstvo ocijenilo je da njezin rad zaslužuje najvišu ocjenu i preporučilo da ga se u cjelovitosti objavi, što je i učinjeno.

Glavni cilj disertacije bio je ispiti vanje odnosa vjernika laika i službe suca s povijesnog, doktrinarnog i kanonsko-pravnog aspekta. Autorica se u radu služila analitičko-komparativnom metodom kojom prikazuje odredbe kanonskoga procesnog prava glede službe suca laika tražeći dodirne točke *Zakonika latinske Crkve* i *Zakonika istočnih katoličkih Crkava*, Upute *Dostojanstvo ženidbe* te partikularnog zakonodavstva Crkve u Hrvatskoj.

Disertacija je podijeljena na četiri glavne tematske cjeline kojima pretходи *Uvod*, a slijedi im *Zaključak* i bogata *Bibliografija* (str. 163–184).

U prvom poglavlju uvodnog karaktera pod naslovom »Povijesnopravni razvoj« (str. 13–52) autorica daje prikaz temeljnih elemenata sudjelovanja laika u crkvenim službama od početaka Crkve do danas. Autorica posebno obrađuje rad studijske grupe za obnovu knjige *Zakonika* o postupcima (*De processibus*) te živi u dugotrajnu raspravu u formuliranju važećeg kan. 1421, koji se odnosi na imenovanje biskupijskih sudaca. Sudac, budući da djeluje u ime Crkve, vrši pravu crkvenu službu u svrhu zaštite prava vjernika i očuvanja i promicanja crkvenog zajedništva. Riječ je, dakle, o službi istine i milosrđa u Crkvi i za Crkvu, a u njezinu vršenju mogu sudjelovati i vjernici laici.

Cilj drugog poglavlja naslovljenog »Služba suca laika u važećim kanonskim odredbama« (str. 53–94) jest pružiti okvir službe suca ponajprije u odnosu na vjernika laika kao člana sudskog vijeća. Naglasak je stavljen na važeće propise o službi suca, posebno na njezinu trostruku svrhu: *služiteljsku*, *pedagošku* i *spasenjsku*, kao i na važnost *osobnosti* suca. Autorica konstatira kako neučinkovitosti i zloporabe koje se javljaju u sudskoj praksi pojedinih sudova uvelike predstavljaju posljedicu nedostatnog broja službenika pravde i njihove neadekvatne pripreme. Važeći *Zakonik* formalno ne predviđa posebnu obvezu dijecezanskog biskupa brinuti se o adekvatnoj pripremi službenika njegova suda, dok Uputa *Dostojanstvo ženidbe* potiče na temeljno obrazovanje, koje uključuje interdisciplinarni studij, progresivno iskustvo i permanentnu izobrazbu.

U trećem poglavlju pod nazivom »Sudske službe« (str. 95–122) autorica prikazuje ostale sudske službe koje je vjernik laik prikladan vršiti na crkvenom sudu, a to su: *izložitelj*, *izvojestitelj*, *sudac istražitelj*, *prisjednik* i *preslušatelj*. Svaka od tih figura ima svojih posebnosti i svoju važnost u kanonskim sudskim postupcima. Nadalje, u trećem poglavlju, razmatrana je i jedna manje poznata figura, figura *suca arbitra*. Poslije kratkog uvoda u svaku od tih figura, autorica donosi opis funkcije ili specifične zadatke svake službe.

U posljednjem, četvrtom poglavlju »Problematike i perspektive« (str.

123–154) autorica iznosi problematiku, raspravu o stjecanju i prenošenju *sve-te vlasti (vlasti upravljanja)*, koja je bila aktualna nakon Drugoga vatikanskog koncila i tijekom rada na reviziji *Zakonnika*, odnosno rasprave između autora tzv. »sakramentalne« i »nesakramentalne« škole, koje su svojim doktrinarnim postavkama snažno utjecale i na konkretno reguliranje »suradnje« laika u *sudskoj vlasti u Crkvi*. Nadalje, autorica iznosi problematiku koja je sve do Upute *Dostojanstvo ženidbe* iz 2005. godine bila naglašena u doktrini i sudskoj praksi mjesnih Crkava s obzirom na konkretno vršenje službe suca laika i njezinih granica. To su npr. povjeravanje predsjedanja suca laika sudskim vijećem; imenovanje više sudaca laika u sudsko vijeće; povjeravanje parnice vjerniku laiku kao sucu pojedincu. Za primjer se zaključno analizira aktualna situacija suradnje laika u sudskoj vlasti na području Hrvatske biskupske konferencije.

U središtu autoričina rada je važnost kvalitetne pripreme osoba za vršenje službe suca, različite figure suca laika kao i perspektive za »potpuno« sudjelovanje laika u sudskoj vlasti, koje autorica vidi u reviziji kanonskih odredaba kojima bi se laicima dopustilo vršenje službe suca pojedinca te povećanje broja sudaca laika u sudskim vijećima, a sve u svrhu bržeg i efikasnijeg dijeljenja pravde.

Na temelju dobivenih rezultata autorica je u svojem radu pokazala da vjernik laik u službi crkvenog suca, uz

prisutnost ljudskih, duhovnih, stručnih, crkvenih kvaliteta, može znatno pridonijeti dijeljenju pravde na crkvenim sudovima, napose kad je riječ o rješavanju parnica o ništavosti ženidbe u razumnom roku.

Rezultati razmišljanja, napose istaknute perspektive laika suca na crkvenom sudu, na tragu su rezultata razmišljanja i dijaloga Treće izvanredne opće biskupske sinode iz 2014. godine na kojoj je naglašena potreba izbora i formacija laika kojima će služba na sudu biti prioritetna zadaća. Autorica kao dobar primjer vršenja službe suca ističe da su biskupi Hrvatske biskupske konferencije, što se toga pitanja tiče, donijeli u proteklih deset godina hrabre i pozitivne odluke, a napose se prisutnost laika u službi suca očituje na Međubiskupijskim sudovima u Zagrebu.

Iz studije i na temelju iznesenih rezultata vidljivo je da se autorica posvetila istraživanju jedne važne, suvremene i nadasve aktualne kanonsko-pravne teme, osobito ako imamo u vidu nedavnu reformu kanonskog postupka proglašenja ništavosti ženidbe, koju je papa Franjo proglasio 8. rujna 2015. godine, a stupila je na snagu 8. prosinca 2015. godine. U toj reformi kanonskog postupka u kan. 1673, § 3 nalaze se plodovi razmišljanja autorice o potrebi i mogućnosti da sudsko vijeće bude sastavljeno od više laika, a ne samo da sudjeluje jedan, kako je to bilo do stupanja na snagu reforme kanonskog postupka (usp. kan. 1421, § 2).

Autorica je izvrsno napisala doktorsku disertaciju, promatrajući je kako pod konceptualnim i metodološkim vidom tako i pod istraživačkim vidom, te se pokazala vrsnom znanstvenom rad-

nicom, na što ukazuje činjenica da je preporučeno cjelovito objavljivanje disertacije. Stoga valja odati priznanje, zahvaliti i čestitati autorici na vrijednom znanstveno-istraživačkom radu.

Josip Šalković